

13. Мисюра О. Постать Олександра Кониського в українському національно-визвольному русі: (Історіографія та джерела проблеми) // Сіверянський літопис. – 2004. – №1. – С.37-46.
14. Мисюра О. Кониський Олександр Якович (1836-1900) / Олександр Мисюра. – Чернівці : Просвіта, 2008. – 200 с.
15. Коцюбинська М.Х. Листи і люди. Роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Коцюбинська. – К. : Дух і Літера, 2009. – 584 с. (Бібліотека Шевченківського комітету).
16. Чикаленко Є. Щоденник (1907-1917) / Євген Чикаленко. – Львів : Червона калина, 1931. – 496 с.
17. Листи Олександра Кониського до Іллі Шрага: наукове видання / упорядкування, передмова, примітки Т.П. Демченко, О.О. Мисюри. – Чернівці : Просвіта, 2011. – 210 с.

С. Г. Іваницька

[Рец.]: Шендрикова С.П. Мастера сцены в истории театрального искусства Крыма XIX – XX веков : монография / Снежана Павловна Шендрикова. – Симферополь : Диайпи, 2011. – 299 с.

У сучасній українській історіографії простежується тенденція до комплексного дослідження тем, пов'язаних з історією культури України. Театральна історія Криму пройшла довгий шлях і являє собою вагомий сторінку творчого життя країни та має свої специфічні риси, а її дослідження набуває актуальності.

Робота Шендрикової С.П. «Майстри сцени в історії театрального мистецтва Криму XIX – XX століть» присвячена дослідженню біографії відомих російських та українських артистів XIX – XX ст., творчість яких була пов'язана з Кримом. Книга є цінною і своєчасною. Монографія дозволяє скласти цілісне уявлення про культурні процеси на півострові в їхньому взаємозв'язку з економічним та соціально-політичним розвитком держави.

Театральна епоха XIX – початку XX ст. представлена, головним чином, через гастрольну діяльність у Криму артистів московських театрів, Олександринського театру Санкт-Петербурга, Російської імператорської опери, а також «корифеїв» українського національного театру та «бродячими трагіками». Унікальність роботи полягає у використанні маловідомих біографічних даних знакових персоналій театру. Професійні досягнення Щепкіна М.С., Єрмолової М.М., Кніппер-Чехової О.Л., Комісаржевської В.Ф., Шаляпіна Ф.І. та багатьох інших показані в рамках розвитку професійного театрального мистецтва та становлення мистецької традиції Криму. Роль акторів, режисерів та драматургів, які створили неповторний образ українського професійного драматичного театру, у культурному житті Криму (Старицький М.П., Кропивницький М.Л., Садовський М.К., Саксаганський П.К., Заньковецька М.К.) досліджена, в основному, через призму біографічних фактів, відмінностей міжособистісних взаємин, професійних успіхів, суспільної діяльності в умовах русифікаторської політики царату. Такий акцент є доречним, бо дозволяє максимально розкрити театральний клімат епохи, атмосферу в колективах, проаналізувати внесок діячів сцени в громадське життя країни, показати значення гастрольної діяльності на формуванні специфічних смаків тогочасної публіки. Репертуар українських театрів демонструє ідейно-художній рівень української драматургії XIX ст. Використаний підхід є новаторським та дозволяє об'єктивно оцінити рівень, якого досягло театральне мистецтво зазначеного періоду.

Немаловажний аспект, який демонструє біографічне дослідження, це рівень освіти та культури представників мистецького життя XIX ст., а також їхнє соціальне походження. Різні щаблі такого рівня, непорозуміння в середовищі «корифеїв» призвели до суперечностей у розвитку українського професійного театру, які слушно підмітила автор монографії. Сумарно цей підхід орієнтує читачів на аналіз результатів індивідуальної й колективної діяльності митців. Поєднання унікального та загальнолюдського є цінним, особливо з огляду орієнтації на визнані світові прийоми опанування засобів передачі культурних знань. У цьому контексті прикладний характер мають не лише проблеми, присвячені театральному життю Криму, але й ті, які стосуються духовної спадщини й дозволяють читачам знайти своє місце в культурному середовищі.

Заслугує на увагу спроба автора виявити специфіку театрального життя в Криму радянської епохи. Показником якості роботи є подання характеристики сценічної діяльності Раневської Ф.Г. та Царьова М.І. їхніми друзями, очевидцями, закордонними культурними та політичними діячами, яка сприймається як цілісна картина й у значній мірі пояснює рівень розвитку радянського театру в контексті світового мистецтва.

Шендрікова С.П. розуміє специфіку джерельної бази, коли справедливо зазначає, що першоджерела відносяться до сфери «психологічних документів». У той же час, використані джерела (спогади, рецензії, коментарі критиків та глядачів, газетні статті) є такими, що повною мірою розкривають замовлену тему та слугують дороговказом для дослідників історії мистецтва. Отже, велика джерельна база засвідчує високу дослідницьку культуру автора.

Використані автором методи базуються на найновіших здобутках історичної, філософської, педагогічної та психологічної наук, враховують сучасні підходи у мистецтвознавстві й культурології. Це дозволило вибудувати струнку концепцію генези сценічного мистецтва.

Загальні висновки дослідження Шендрікової С.П. резюмують змістовну частину монографії. Слушним є висновок автора про те, що співпраця місцевих діячів і організацій із гастролерами була проведена не тільки з метою здійснення благодійницької діяльності, але й на благо духовного життя кримчан.

Книга добре ілюстрована. Портретне зображення всіх представлених у роботі персоналій та ілюстрації провідних театрів дозволяють максимально наблизити картини минулого до читача.

Загалом, рецензована монографія є спробою об'єктивного та комплексного вивчення тенденцій становлення й розвитку театрального мистецтва Криму за допомогою розгляду гастрольних турів та приватних поїздок відомих російських та українських артистів. Представлена наукова розвідка має практичні рекомендації як загальні (звертається увага громадськості на необхідність своєчасної уваги до духовної та культурної спадщини Криму), так і конкретні (вказано на необхідність відновлення та охорони могил діячів театру, що померли; підтримки традицій літературно-музичних вечорів; поновлення творчих зустрічей студентства з ведучими акторами та режисерами тощо). Цілком справедливо в роботі актуалізується питання про роль мистецтва у вихованні молоді.

Автор створила оригінальну роботу, яку вирізняє глибина та аналітичність викладеного в ній матеріалу. Хочеться висловити сподівання, що науковий пошук Шендрікової С.П. буде продовжений й читачі побачать узагальнену роботу з історії театрального мистецтва Криму.

Т. В. Грушева